

ฮ้อย ลาด ฮาง เอื้อ ตู๋ : อັตลั๊กษณ์แห่งเงินตราอีสานของไทย

สมศักดิ์ ฤทธิรักษ์ดี^๑

เงินและทองคำเป็นโลหะมีค่าที่มนุษย์ชาติยอมรับและนำมาใช้ผลิตเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าในระบบเศรษฐกิจมายาวนาน โดยทำเป็นเงินตราเพื่อใช้ซื้อขายจ่ายทอน โดยดินแดนต่าง ๆ นิยมใช้โลหะมีค่า เช่น ทองคำ เงิน ทองแดง เป็นต้น เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นหลัก โดยมีลักษณะรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามปัจจัยแวดล้อม สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม ความเชื่อและระบบเศรษฐกิจ ของแต่ละท้องถิ่น โดยใช้เรียกตามชนิดของโลหะมีค่าที่ใช้เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนในระบบการค้าที่ยอมรับกันโดยทั่วไปมายาวนาน คือ “เงิน” และใช้คำว่า “เงิน” เรียกเงินตรา จึงเป็นคำเรียกที่มีความหมายถึงเงินตราและโลหะเงิน

การผลิตเงินตราท้องถิ่นแต่ละภูมิภาคของไทยนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นหลักภายในภูมิภาคและระหว่างภูมิภาค โดยเฉพาะชุมชนในภาคอีสานที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง (พุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๑^๒) มีการผลิตเงินตราท้องถิ่นขึ้น โดยใช้ทองคำ เงิน เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าเช่นเดียวกับชุมชนในภูมิภาคอื่น ๆ มีลักษณะรูปแบบเฉพาะตัว มีกระบวนการผลิตเงินตราใช้ในท้องถิ่นสืบทอดกันมายาวนาน และในบางช่วงเวลาได้ใช้เงินตราในดินแดนใกล้เคียง เช่น เงินตราที่ใช้อยู่ในอาณาจักรอานัม (ญวน) หรือนำเงินพดด้วงจากทางภาคกลางของไทย โดยใช้น้ำหนักของเนื้อเงินเป็นเกณฑ์ในการกำหนดค่าของเงินตรามีลักษณะรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะก่อนที่วัฒนธรรมการใช้เงินเหรียญกษาปณ์ของรัฐบาลไทยจะเข้าไปมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่นอีสานในสมัยรัชกาลที่ ๔ - ๕ นั้น จึงเรียกเงินตราที่ใช้อยู่ในเขตพื้นที่ภาคอีสานหรือหัวเมืองอีสานของไทย โดยทั่วไปว่า “เงินตราอีสาน” ของไทย (ภาพ ๑) หรือ “เงินตราล้านช้าง” หรือ “เงินลาว” นั่นเอง

ภาพ ๑ เงินตราท้องถิ่นภาคอีสาน

^๑ ภัณฑารักษ์ชำนาญการ ฝ่ายพิพิธภัณฑ์ทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน ส่วนจัดแสดงทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน สำนักทรัพย์สินมีค่าของแผ่นดิน กรมธนารักษ์

^๒ ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม. แอ่งอารยธรรมอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: มติชน. ๒๕๔๖. หน้า ๑๐

ที่มาเงินตราท้องถิ่นภาคอีสานของไทย (เงินตราล้านช้าง)

ดินแดนภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง มีประวัติศาสตร์มายาวนาน มีสังคมและวัฒนธรรมใกล้เคียงและคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง ชุมชนในภาคอีสานมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบเดียวกับชุมชนในประเทศลาว ดังนั้นเงินตราท้องถิ่นที่ใช้ในหัวเมืองอีสานจึงมีลักษณะรูปแบบเดียวกันและเป็นไปอย่างระบบการค้าในอาณาจักรล้านช้างในอดีต

ภาพ ๒ แผนที่อาณาจักรศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว
ที่มาภาพ: <http://oknation.nationtv.tv/blog/sunthornskulpone>

เงินตราภาคอีสาน หมายถึง เงินตราที่ผลิตใช้อยู่ในหัวเมืองในเขตพื้นที่ภาคอีสานของไทย ในพุทธศตวรรษที่ ๑๙ อาณาจักรศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาวหรืออาณาจักรล้านช้าง มีอาณาเขตปกครองเข้ามาในดินแดนบางส่วนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทยในปัจจุบัน^๓ (ภาพ ๒) อาณาจักรแห่งนี้ใช้เงินตราที่หล่อขึ้นและตอกประทับตราข้างเผือก สัญลักษณ์ของอาณาจักร และตราจักร สัญลักษณ์ของสมมติเทพ รวมทั้งประทับตรารูปสัตว์และดอกไม้ลงบนเงินตราตามคติความเชื่อในท้องถิ่น และในช่วง พ.ศ. ๑๘๙๖ – ๒๓๓๑^๔ อาณาจักรล้านช้างมีขอบเขตอยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขง ด้านฝั่งซ้ายหรือฝั่งด้านตะวันออกของแม่น้ำโขง หรือเมืองเวียงจันทน์และเมืองหลวงพระบาง ส่วนฝั่งขวาคือด้านตะวันตก คือ เมืองสกลนคร อุตรธานี^๕ ทั้งหมดนี้ใช้เงินสมัยเดียวกับเงินเจียงของอาณาจักรล้านนา แต่เป็นเงินตราของอาณาจักรล้านช้าง โดยหัวเมืองภาคอีสานในช่วงสมัยที่ยังเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง (ก่อนสมัยกรุงธนบุรี) ได้กำหนดสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนใช้เป็นทองคำบ้าง

^๓ ธิดา สาระยา และสุนทร ชูติธรานนท์. *ประวัติศาสตร์อารยธรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง. ๒๕๔๒, หน้า ๕๘

^๔ สันนิษฐานว่า เป็นช่วงเวลาเดียวกันกับเงินเจียงของอาณาจักรล้านนา

^๕ เต็ม วิพากย์พจนกิจ. *ประวัติศาสตร์อีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๑๙, หน้า ๑๔๕

ใช้เป็นเงินบ้าง โดยยึดน้ำหนักของเนื้อโลหะมีค่าเป็นหลักในการกำหนดราคา เหมือนกับการใช้เงินตราในหัวเมืองของอาณาจักรล้านช้าง ญวน และเขมร นอกจากนี้หัวเมืองอีสานยังนำเงินพดด้วงของภาคกลางไปแลกเปลี่ยนซื้อขาย เรียกเงินตราชนิดนี้ว่า “เงินหมากค้อ”^๖ (ภาพ ๓) และยังใช้เงินอังกฤษที่ใช้ในอินเดียและพม่าด้วย เรียกว่า “เงินรูเปีย”^๗ หรือ “รูปี” (ภาพ ๔) เนื่องจากภาคอีสานเป็นอาณาเขตส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๙ – ๒๓ และในช่วงนี้ล้านช้างก็ขยายอิทธิพลครอบคลุมเอาแผ่นดิน ๒ ผังแม่น้ำโขง ตั้งแต่ดินแดนสิบสองปันนาในญวนนาน ลาว ไปจนถึงกัมพูชา โดยใช้ลำน้ำโขงเป็นหลักในการเดินทางติดต่อค้าขายกับอาณาจักรต่าง ๆ สันนิษฐานได้ว่า เงินตราภาคอีสานหรือเงินตราที่พบในอาณาจักรล้านช้างได้อิทธิพลมาจากจีนและเวียดนาม รวมทั้งมาจากหลายอาณาจักรที่ล้านช้างมีสัมพันธ์ไมตรี จึงพบเงินตราหลายประเภทในอาณาจักรล้านช้างภาคอีสานของไทย เช่น เงินพดด้วง และเบี้ยของอาณาจักรสุโขทัย เงินอี่แปะจากจีน เงินรูปีจากพม่า เงินดิ่ง หรือเงินหรีงจากญวน เป็นต้น ฉะนั้น เงินตราที่ผลิตหรือหล่อจากโลหะเงิน และทองคำจากอาณาจักรใดหรือดินแดนใด ก็สามารถนำมาใช้ในอาณาจักรล้านช้างหรือหัวเมืองในภาคอีสานของไทยได้ จนกระทั่งมีการหล่อเงินตราขึ้นใช้เอง

ต่อมาภายหลังจึงมีการหล่อเนื้อเงินให้ได้มาตรฐานเดียวกัน เรียกว่า “เงินตุ้”^๘ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า และหล่อเป็นรูปคล้ายเรือ เรียกว่า “เงินฮาง” หรือ “เงินแท่ง”^๙ เงินทั้งสองชนิดนี้หล่อจากเงินบริสุทธิ์ และเป็นที่ใช้อยู่กันอย่างแพร่หลายในแถบลุ่มน้ำโขง ตั้งแต่ล้านช้าง (ลาว) ญวน (เวียดนาม) เขมร (กัมพูชา) ภายหลังจึงเกิดเงินตราท้องถิ่นเพิ่มอีก ๒ ชนิด คือ “เงินฮ้อย”^{๑๐} และ “เงินลาด”^{๑๑} ซึ่งมีราคาต่ำกว่าเงินแท่ง เพราะหล่อด้วยโลหะผสม ราคาของเงินทั้งสองชนิดจึงมีค่าขึ้นลงไม่แน่นอน เงินตราดังกล่าวมีลักษณะรูปแบบที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของเงินตราท้องถิ่นภาคอีสานได้อย่างชัดเจน

ภาพ ๓ เงินหมากค้อหรือพดด้วง

ภาพ ๔ เงินรูเปียหรือเงินรูปี

^๖ บุญเกิด งอกคำ. เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับเงินตรา เหรียญกษาปณ์ ธนบัตร และทุนสำรองเงินตรา. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์. ๒๕๒๖, หน้า ๔๑

^๗ เล่มเดียวกัน. หน้า ๔๓

^๘ นวรัตน์ เลखกุล. เบี้ย บาท กษาปณ์ แบงก์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สารคดี. ๒๕๔๓, หน้า ๗๗

^๙ เล่มเดียวกัน. หน้า ๗๙

^{๑๐} นวรัตน์ เลखกุล. เบี้ย บาท กษาปณ์ แบงก์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สารคดี. ๒๕๔๓, หน้า ๗๔

^{๑๑} หน้าเดียวกัน

ลักษณะรูปแบบของเงินตราอีสาน

เงินตราท้องถิ่นภาคอีสานของไทยหรือเงินตราล้านช้าง มีลักษณะรูปแบบโดยทั่วไปแสดงเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างจากเงินตราท้องถิ่นในภูมิภาคอื่นของไทย มีลักษณะรูปร่างเป็นเงินแท่งยาว มีหลายขนาด คล้ายเรือ เหมือนเงินแท่งของจีน มีการประทับตราสัญลักษณ์หรือตัวอักษรบนตัวเงิน พบเงินตราท้องถิ่นใช้กันในภาคอีสานของไทยมีหลายชนิดตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีอัตราแลกเปลี่ยนไม่แน่นอนเนื่องจากการค้าขายกับชนชาติจีนฮ่อ ญวนมาก จึงนำอัตราแลกเปลี่ยนเงินฮ่อและญวนมาใช้ปนกัน ทำให้อัตราเงินไม่มีกำหนดเป็นแบบเดียวกัน (ไม่มีมาตรฐาน) เหมือนกันทั้งหมด เงินตราทุกชนิดที่จะกล่าวถึงไม่ทราบว่ามีผู้ใดเป็นต้นคิดค้นแบบ เมื่อใด เพราะไม่มีวันเดือนปีทำ ชื่อผู้ผลิต พิจารณาตามรูปลักษณะที่ปรากฏพบว่า ได้แบบมาจากญวนหรือเวียดนาม และจีนใต้

ชนิดของเงินตราอีสาน

เงินตราอีสานมีลักษณะเป็นเงินแท่งแสดงให้เห็นอัตลักษณ์โดยรวมของเงินตราท้องถิ่นอย่างชัดเจน แต่ละชนิดมีรายละเอียดของลักษณะที่แตกต่างกันไป สามารถจำแนกเงินตราอีสานตามลักษณะและส่วนประกอบของเงินตราออกเป็นชนิดต่าง ๆ ได้ดังนี้

เงินฮ้อย (ภาพ ๕) เป็นเงินตราอีสานหรือเงินล้านช้างชนิดหนึ่ง ทำด้วยโลหะเนื้อเงินผสมทองแดง และทองเหลือง หรือเรียกว่า “เงินปน”^{๑๒} คือเอาทองสำริดหรือชั้นลงหิน (ทองคำขาว) มาหลอมใส่เนื้อโลหะที่ปนออกหลายครั้งจนเป็นเนื้อสนโทซ (คือสำริดบริสุทธิ์) มีน้ำหนัก ๗ บาท ๒ สลึง เอาเนื้อเงินดีน้ำหนัก ๑๐ สลึง มาผสมหลอมรวมกันเนื้อเข้ากันดีแล้วเทลงในเบ้าพิมพ์รูป มีรูปร่างคล้ายเรือชะล่าหรือกระสวยทอดหูก หัวท้ายเรียวเล็กน้อย ด้านบนมีตุ่มทั่วไปคล้ายตัวบุง มีราคาต่างกันตามเนื้อ พบรูปสัญลักษณ์หรือตัวอักษรประทับไว้ ๓ จุด บริเวณปลายทั้งสองข้างและตรงกลางที่บริเวณด้านใดด้านหนึ่ง บางอันมีอักษรประทับไว้ว่า “กก” ซึ่งหมายถึงเชียงราย (มีแม่น้ำกกไหลผ่าน)^{๑๓} ซึ่งสมัยนั้นใช้น้ำน้ำโขงไปมาหาสู่กันระหว่างล้านช้างกับล้านนา

คำว่า “ฮ้อย” หมายถึง “ร้อย” ตามวัฒนธรรมอีสานหรือลาวล้านช้าง กำหนดน้ำหนักสิบบาททว่า “ฮ้อยหนึ่ง” คำว่า “ฮ้อย” มาจากมาตราซ่งของชาวศรีสัตนาคนหุตหรือล้านช้าง ซึ่งกำหนดเรียกน้ำหนักสิบบาทเงินว่า “ฮ้อยหนึ่ง”^{๑๔} จากคำอธิบายดังกล่าวเข้าใจว่า ชาวลาวใช้ ๑ หน่วยเป็นหน่วยน้ำหนักก้อนเงินที่เล็กที่สุด จะมีน้ำหนักเท่าใดเป็นกรัมจะต้องมีเงินฮ้อย ที่มีมาตรฐานมาชั่งน้ำหนักแล้วหารด้วยสิบ จะได้น้ำหนัก ๑ เงิน น้ำหนัก ๑ เงินนี้เมื่อมารวมกัน ๑๐ เงินจึงมีมูลค่าเท่ากับ ๑ ฮ้อย (๑ร้อย) จึงเป็นราคาหรือมูลค่าของเงินฮ้อยแท่งเท่านั้น เงินฮ้อย ทำด้วยเนื้อเงินบริสุทธิ์มี ๓ ชนิดราคา เรียกกันว่า ฮ้อยน้ำสาม ฮ้อยน้ำหก และฮ้อยน้ำแปด^{๑๕} เงินฮ้อยที่หล่อออกมามีพื้นฐานคือ ทองเงินเป็นปุมๆ ตลอดเหมือนทองบุง ที่ปุมนั้นปรากฏเป็นทองสำริดบ้างเป็นเนื้อทองขาวบ้าง

^{๑๒} รัชช ปุณโณทก. **เงินตราภาคอีสาน**. ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ ๒๐ (ฉบับที่ ๒), หน้า ๓๔ - ๓๕

^{๑๓} ธนาคารแห่งประเทศไทย. **เงินตราล้านนาและผ้าไท**. กรุงเทพฯ : ธนาคารแห่งประเทศไทย. ๒๕๔๐, หน้า ๒๓.

^{๑๔} นวรัตน์ เลชะกุล. **เบี้ย บาท กษาปณ์ แบงก์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สารคดี. ๒๕๔๓, หน้า ๔๘

^{๑๕} เล่มเดียวกัน. หน้า ๕๐

ภาพ ๕ เงินฮ้อย

เงินลาด (ภาพ ๖) เป็นเงินย้อย บางครั้งเรียกว่า “ทองลาด”^{๑๖} คำว่า “ลาด” แปลว่า “ตลาด”^{๑๗} ทำด้วยทองแดงผสมทองเหลือง และมักชุบด้วยเงิน รูปร่างลักษณะคล้ายกับเงินฮ้อย มีตราประทับอย่างน้อย ๓ ตรา เช่น ตราช้าง หอยกาบ ผีเสื้อ เต่า จักร ปลา ดอกจัน ฯลฯ นอกจากนี้ ยังพบเงินลาดลักษณะเป็นรูปกระสวยและมีร่องตรงกลาง แต่ไม่มีตราประทับ มีน้ำหนักและขนาดต่างกันเงินตราข้างต้นใช้อยู่บริเวณอาณาจักรล้านช้าง ทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง ในดินแดนประเทศลาวและภาคอีสานของไทยในปัจจุบัน ลาดเป็นเงินที่ไม่มีร่องกลาง ลักษณะยาวเรียวยเหมือนกระสวย มีขนาดต่างกันตามชนิดราคา มีผู้ศึกษาได้อธิบายเกี่ยวกับเงินลาดไว้ว่า “ชนิดประเภทลาดไม่มีกำหนด มีทั้งขนาดยาวใหญ่ เล็กสั้นสุด สุดแต่ผู้ใดจะหล่อหลอมใช้สอยเล็กใหญ่มากน้อยเท่าใดก็ทำขึ้นไว้ใช้ตามชอบใจ”^{๑๘} ด้วยเหตุนี้อัตราการแตกทอนไม่แน่นอนมีทั้ง ๔ ลาด ๖ ลาด ๘ ลาดเท่ากับเฟื้องหนึ่งก็มี ๓๒ ลาดต่อเงินบาทหนึ่งก็มี จนถึง ๑๐๐ ลาดต่อเงินบาทหนึ่งก็มี นอกจากนี้ยังมีเงินลาดฮ้อย^{๑๙} เป็นเงินอีกชนิดหนึ่งที่คล้ายกับเงินฮ้อย แต่ทำจากโลหะอื่นไม่ใช่เงิน เป็นเงินมูลค่าต่ำ

^{๑๖} นวรัตน์ เลขะกุล. เบี้ย บาท กษาปณ์ แแบงก์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สารคดี. ๒๕๔๓, หน้า ๕๕

^{๑๗} หน้าเดียวกัน.

^{๑๘} รัชช ปุณโณทก. เงินตราภาคอีสาน. ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ ๒๐ (ฉบับที่ ๒), หน้า ๓๔ - ๓๕

^{๑๙} เล่มเดียวกัน. หน้า ๓๗

ภาพ ๖ เงินลาด

เงินฮาง (ภาพ ๗) เรียกอีกอย่างว่า "เงินแท่ง" ตามที่มีรูปร่างเป็นแท่งมีเนื้อเงินมาก ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ที่มีหัวท้ายงอน เหมือนเรือไหลลำ น้ำหนัก ๖ ตำลึง ๖ สลึง เป็นเงินตราที่ได้รับอิทธิพลจากเวียดนาม มีลักษณะคล้ายฮางข้าวที่ใส่ข้าวให้หมูจึงเรียกกันว่า "เงินฮาง" ทำจากเงินบริสุทธิ์ ตีตราอักษรเวียดนามโบราณหรืออักษรจีน ทั้งด้านหน้า ด้านหลัง ด้านข้าง ด้านหัวและท้าย เงินชนิดนี้ได้แพร่เข้ามาในดินแดนล้านช้างหรือลาว และภาคอีสานของไทย และได้รับการยอมรับของคนในสมัยนั้นเนื่องจากทำจากเงินบริสุทธิ์สูงถึง ๙๘%

นอกจากนี้ ยังมีเงินปลีกของล้านช้างหรือเงินตราอีสานอีกชนิดหนึ่งเรียกกันว่า "เงินเฮือ" (ภาพ ๘) มีลักษณะเป็นเงินแท่งรูปทรงคล้ายเรือทำจากโลหะผสม^{๒๐} เป็นเงินตราที่มีมูลค่าต่ำ เรียกกันว่า หรือในบางท้องถิ่นของภาคอีสานและประเทศลาวก็เรียกว่า เงินฮาง

ภาพ ๗ เงินฮาง

ภาพ ๘ เงินเฮือ

^{๒๐} ส่วนมากทำจากทองแดง ทองเหลือง และสำริด

เงินตู่ (ภาพ ๙) เป็นเงินที่หล่อจากถววน (ประเทศเวียดนาม) ในสมัยโบราณนิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในดินแดนถววนและเขมร ใช้เหมือนกับเงินตราในประเทศถววน น้ำหนักและเนื้อเงินมีคุณภาพดีเสมอกับเงินตราถววน เงินตู่มีลักษณะเดียวกับเงินฮาง มีดวงตราเป็นรูปอักษรจีน เป็นตัวอักษรประทับอยู่ด้านข้าง มีขีดเครื่องหมายตีงา เช่นเดียวกับเงินฮาง เงินตู่เป็นเงินที่ใช้ซื้อขายแลกเปลี่ยนกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นเงินตราที่มีเนื้อเงินบริสุทธิ์ เป็นที่ยอมรับของพ่อค้าและตลาด ตามภาษาอีสานหมายถึง “ลุ่น” เงินตู่ไม่มีขอบไม่ยกกริม เหมือนเงินฮาง เป็นเงินแท่งที่ยกออกมาจากเบ้าหลอม นำมาใช้เป็นเงินตราโดยไม่ตักแต่ง เป็นเงินที่มีเนื้อบริสุทธิ์น้อยกว่าเงินฮาง ขอบไม่สูง และท้องไม่เป็นร่องลึก หนัก ๓ ตำลึง เงินฮางและเงินตู่เป็นเงินถววน พ่อค้าชาวเขมรลอกแบบมาผลิตขึ้นมาใช้ตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีน้ำหนักและคุณภาพของเนื้อเงินเช่นเดียวกับเงินฮางและเงินตู่ของถววน โดยประสงค์จะให้เงินตรา ใช้ซื้อขายจ่ายทอนกับพ่อค้าชาวถววนได้ เนื่องจาก เงินฮางเงินฮ้อยของถววน มีผู้นิยมใช้กันเนื่องจากเป็นเงินที่มีมาตรฐานสูง

ภาพ ๙ เงินตู่

จากลักษณะเงินตราอีสานดังกล่าว พอสรุปได้ว่า **เงินฮ้อย เงินลาด เงินฮาง เงินเฮือ และเงินตู่** เป็นกลุ่มเงินตราท้องถิ่นที่ใช้กันในภาคอีสาน มีลักษณะโดยรวมเป็นเงินแท่งยาวเหมือนกัน และแสดงให้เห็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวของเงินตราในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของไทยได้อย่างชัดเจน แตกต่างจากเงินตราในภูมิภาคอื่น ๆ ของไทย มีลักษณะทางกายภาพคล้ายกับเงินถววน หรือเวียดนาม และเงินจีน โดยลักษณะดังกล่าว สะท้อนถึงความสัมพันธ์กันทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เงินตราอีสานดังกล่าว จึงเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรม ที่แสดงอัตลักษณ์ของเงินตราไทยในภูมิภาคอีสานได้เป็นอย่างดี ควรค่าแก่การเก็บรักษาไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และหลักฐานทางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจภาคอีสานคนรุ่นหลัง โดยกรมธนารักษ์ได้คัดเลือกตัวอย่าง เงินตราอีสาน นำออกจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ของกรมธนารักษ์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้ผู้สนใจได้มีโอกาสสามารถศึกษาเรียนรู้เรื่องราวกันต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เต็ม วิพากย์พจนกิจ. **ประวัติศาสตร์อีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๑๙

ธวัช ปุณโณทก. **เงินตราภาคอีสาน**. ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ ๒๐ (ฉบับที่ ๒), หน้า ๓๔ - ๓๕

ธนาคารแห่งประเทศไทย. **เงินตราล้านนาและผ้าไท**. กรุงเทพฯ : ธนาคารแห่งประเทศไทย. ๒๕๔๐

ธิดา สาระยา และสุนทร ชุตีธรานนท์. **ประวัติศาสตร์อารยธรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง. ๒๕๔๒

นวรรตน์ เลชะกุล. **เบี้ย บาท กษาปณ์ แบงก์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สารคดี. ๒๕๔๓

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. **แอ่งอารยธรรมอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: มติชน. ๒๕๔๖.

สุวิทย์ ธีรศาวัต. **ประวัติศาสตร์อีสาน**. ขอนแก่น : สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๔๑